

พระพุทธศาสนาใน ประเทศเวียดนาม Buddhism in Vietnam

องสรภาณอนัมพจน์, ดร. (พิสิษฐ์ เถียนบัว)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Ongsaraphan Anamphot, Dr. (Phisit Thianbao)

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail : phisit124@gmail.com

(Received : 10 September 2021 ; Edit : 12 September 2021; accepted : 1 October 2021)

บทคัดย่อ

ประวัติศาสตร์ของประเทศเวียดนามได้เป็นแหล่งข้อมูลที่น่าสนใจและมีความหลากหลาย โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับการสละชีพและพลีชีพเพื่อพระพุทธศาสนาซึ่งถือเป็นอุทาหรณ์ที่น่าสนใจอย่างยิ่ง การสละชีพและพลีชีพเพื่อศาสนาได้รับการยกย่องว่าเป็นการแสดงศรัทธาที่สูงสุด ซึ่งมักถูกพูดถึงในคดีฝ่ายมหาดิน ในปัจจุบัน เวียดนามนับถือพระพุทธศาสนาผสมผสานกับลัทธิเต๋าและขงจื้อ โดยมีการเปิดสอนพระพุทธศาสนาในมหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย และมีการจัดตั้งสหพุทธจักร เรียกก๊วน ซึ่งได้รับการรับรองจากรัฐบาลเวียดนาม นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแห่งพระพุทธศาสนาได้เปิดสอนในสาขาต่าง ๆ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา มีการเห็นพระและภิกษุณีชาวเวียดนามเรียนการศึกษาต่อในประเทศอื่น ๆ และบางครั้งกลับไปเผยแผ่ศาสนาในประเทศเอง โดยมีความกระตือรือร้นในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาอีกครั้ง แม้ประเทศจะมีระบบการปกครองที่แตกต่างกัน แต่ความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนายังคงแข็งแกร่งการจัดงานประชุมพระพุทธศาสนาระดับโลกมีการเริ่มมีความเป็นที่รู้จักมากขึ้น และกิจกรรมพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ก็ได้รับการยอมรับ ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญและความมั่นใจในพระพุทธศาสนาในประเทศนี้ในปัจจุบัน

คำสำคัญ : พระพุทธศาสนา, ประเทศเวียดนาม

Abstract

The history of South Vietnam is an intriguing and diverse source of information, especially concerning the sacrifice and devotion to Buddhism, which is particularly fascinating. The act of sacrificing and dedicating one's life to religion is revered as the highest form of spiritual commitment, often glorified in the annals of history. Currently, Vietnam embraces a blend of Buddhism, Taoism, and Confucianism, with a focus on ethical teachings. Buddhist education is actively promoted in universities, with the establishment of the United Buddhist Sangha of Vietnam receiving government recognition. Notably, Buddhist studies are offered across various disciplines in Buddhist universities. Over the past two decades, there has been a noticeable trend of Vietnamese monks and nuns pursuing higher education abroad and returning to propagate Buddhism domestically, indicating a resurgence of Buddhist fervor. Despite differing governance systems, the steadfast faith in Buddhism remains strong. Global Buddhist conferences are gaining prominence, with a resurgence of Vesak celebrations in Vietnam. Moreover, the Buddhist activities of the Theravada monks under the governance of the Thai Sangha continue to receive royal patronage as before. Overall, the study of South Vietnam's history presents a compelling narrative, showcasing the enduring importance and confidence in Buddhism within the country today.

Keywords: Buddhism, Vietnam

เวียดนาม - ความสำคัญในปัจจุบัน

ประเทศเวียดนาม(ทิซากร อินดิสเซีย,2561) หรือที่ปัจจุบันเรียกว่า “สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม” ตั้งอยู่ทางด้านตะวันออกสุดของคาบสมุทรอินโดจีน มีพรมแดนติดกับประเทศจีน ลาว และกัมพูชา มีประชากรมากกว่า 92 ล้านคน การเมืองปกครองด้วยระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ โดยมีพรรคคอมมิวนิสต์ เวียดนาม เป็นพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวในประเทศซึ่งมีบทบาทในการกำหนดแนวทาง และการบริหารประเทศในทุกๆด้าน ภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงกันระหว่างที่ราบลุ่มทางตอนบนและล่าง ทำให้สภาพอากาศในเวียดนามมีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิงโดยที่ทางตอนเหนืออากาศจะหนาวเย็นจนถึง ชั้นอุณหภูมิตัดลบในหน้าหนาว และทางตอนใต้มีอากาศที่ร้อนชื้นและแห้งแล้ง

ประเทศเวียดนามนั้นอยู่ที่มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติทั้งทางบกที่มีแหล่งปลูกข้าว ที่ส่งออกมากที่สุดประเทศหนึ่งของโลก ข้าวเจ้า ยางพารา ชา กาแฟ ยาสูบ พริกไทย ก็เป็นสินค้าส่งออก ทางทะเลที่มีทั้งผลิตภัณฑ์อาหารสดและแช่แข็ง เช่น ปลาหมึก กุ้ง ไปยังญี่ปุ่น ไต้หวัน และสิงคโปร์ และน้ำมันดิบที่อยู่ในเขตชายฝั่งทะเลของเวียดนามทำให้เวียดนามกลายเป็นประเทศที่ส่งออกน้ำมันดิบมากที่สุดประเทศหนึ่งในอาเซียน อุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศคือ อุตสาหกรรมทอผ้า สามารถส่งออกอาหารไปทั่วโลก กลายเป็นหนึ่งในผู้ผลิตอาหารให้โลกรายใหญ่รายหนึ่ง ส่งออกข้าวไปประเทศจีนมากที่สุด เป็นประเทศที่มีเสถียรภาพทางการเมือง มีทรัพยากรธรรมชาติ อย่าง เช่น น้ำมันดิบ อาหารและผลิตภัณฑ์จากทะเล เพราะเวียดนามมีแนวชายฝั่งยาวกว่า 3,000 กิโลเมตร

ประเทศเวียดนาม ในอารยธรรมยุคหินใหม่ ที่มีหลักฐานคือกลองมโหระทึกสำริดและชุมชนโบราณที่ตั้งเขิน เขตเมืองแทงหวา ทางใต้ของปากแม่น้ำแดง สันนิษฐานว่าบรรพบุรุษของชาวเวียดนามโบราณผสมผสานระหว่างชนเผ่ามองโกลอยด์เหนือจากจีนและใต้ ซึ่งเป็นชาวทะเล ดำรงชีพด้วยการปลูกข้าวแบบนาดและจับปลา และอยู่กันเป็นเผ่าบ้านที่กึ่งประวัติศาสตร์ยุคหลังของเวียดนามเรียกยุคนี้อาณาจักรวันลาว มีผู้นำปกครองสืบต่อกันหลายร้อย ปีเรียกว่า กษัตริย์ทุ่ง แต่ถือเป็นยุคก่อนประวัติศาสตร์

อดีตอันยาวนานของเวียดนาม

แต่ความรู้สำคัญที่ควรเสนอเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ คือ ดินแดนอันกว้างขวางที่เรียกว่าประเทศเวียดนาม แบ่งออกเป็น 3 อาณาเขต คือ ตั้งเกีย (Tong king) อานัม (Annam) และโคชินจีน (Cochin China) ตั้งเกียได้แก่ แถบลุ่มแม่น้ำแดง อานัม ได้แก่ แผ่นดินแคบยาวตามทอชายฝั่งทะเล ที่อยู่ตอนกลางระหว่างตั้งเกียกับโคชินจีน และโคชินจีน ได้แก่ แผ่นดินส่วนล่างทั้งหมด อาณาเขตทั้ง 3 นี้เมื่อเชื่อมโยงไปถึงอาณาจักรโบราณก็พบว่า อานัมภาคใต้เป็นอาณาจักรจัมปา ส่วนโคชินจีนเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรพุนัน ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ใน ประเทศกัมพูชาปัจจุบัน อาณาจักรอานัม มีอารยธรรมสืบสายมาจากจีน ส่วนจัมปากับพุนันมีอารยธรรมที่สืบสายมาจากอินเดีย

กล่าวถึงอาณาจักรอานัมมีอายุเกือบ 3 พันปี แต่ไม่มีหลักฐานชัดเจน จนถึงราวพุทธศตวรรษที่ 300 ได้จัดตั้งเป็นอาณาจักรเวียดนาม (เวียดนาม แปลว่า อาณาจักรฝ่ายทักษิณหรือฝ่ายใต้) ต่อมาใน พ.ศ. 433 อาณาจักรเวียดนามได้ตกเป็นเมืองขึ้นของจีนอยู่เป็นเวลานานกว่า 1,000 ปี ในระยะนี้ เรียกประเทศเวียดนามว่า “อานัม” (Annam) แปลว่า “ปักษ์ใต้ที่สงบเงียบ” โดยที่ตกเป็นเมืองขึ้นของจีน จึงได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากจีนแทบทั้งสิ้น แต่เวียดนามก็มีได้เงียบเชียบเสียทีเดียว ทว่ามีกระแสเคลื่อนไหวดิ้นรนเพื่อให้ได้อิสระภาพจากจีน จนกระทั่งต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 1482 เวียดนามได้กอบกู้อิสรภาพจากจีนได้สำเร็จ และหลังจากนั้นอาณาจักรเวียดนามได้แผ่อำนาจมาทางใต้สามารถเข้ายึดครองจัมปาได้ในที่สุด นี่คือนิยามภูมิศาสตร์ที่ควรรู้เป็นเบื้องต้น

การเริ่มต้นเข้ามาของอารยธรรมจีน

ช่วงเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์หลังจากตอนใต้ของจีนเข้าสู่ยุคราชวงศ์ฮั่นและยึดครองดินแดนแถบลุ่มแม่น้ำแดง จากนั้นไม่นานจักรพรรดิฉินซึ่งเริ่มรวมดินแดนจีนสร้างจักรวรรดิให้เป็นหนึ่งเดียวโดยได้ยกทัพลงมาและทำลายอาณาจักรของพวกเขาได้ ก่อนผนวกดินแดนแถบลุ่มแม่น้ำแดงทั้งหมด ให้ขึ้นตรงต่อศูนย์กลางการปกครองหนานไต้ ที่เมืองพานอหรือกว่างโจวในมณฑลกว่างต้งปัจจุบัน หลังสิ้นสุตราขวงศ์ฉิน ข้าหลวงหนานไต้คือจ้าว้ว ประกาศตั้งหนานไต้เป็นอาณาจักรอิสระชื่อว่า หนานเยว่ หรือ นามเหวียด ในสำเนียงเวียดนามซึ่งเป็นที่มาของชื่อเวียดนามในปัจจุบัน ก่อนกองทัพฮั่นเข้ายึดอาณาจักรนามเหวียด ได้ในปี พ.ศ. 585 และผนวกเป็นส่วนหนึ่งของจีน ใช้ชื่อว่า เจียวจื่อ ขยายอาณาเขตลงใต้ถึงบริเวณเมืองดานังในปัจจุบัน และส่งข้าหลวงปกครองระดับสูงมาประจำ เป็นช่วงเวลาที่ชาวจีนนำวัฒนธรรมจีนทางด้านต่างๆ ไปเผยแพร่ที่ดินแดนแห่งนี้ พร้อมเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ทรัพยากรจากชาวพื้นเมืองหรือชาวเวียดนามจนนำไปสู่การต่อต้านอย่างรุนแรง หลายครั้งเช่น วีรสตรีในนาม ฮายบาจิง ได้นำกองกำลังต่อต้านการปกครองของจีน แต่ปราศัยในอีก 3 ปี

ต่อมาและตกเป็นส่วนหนึ่งของจีน นักโทษปัญญาชนชาวจีนนามว่า หลีโบน ร่วมมือกับปัญญาชนชาวเวียดนามร่วมทำการปฏิวัติ ก่อตั้งราชวงศ์หลี ขนานนามแคว้นว่า วันชเวน แต่พ่ายแพ้ในที่สุด

การปกครองของจีนในเวียดนามขาดตอนเป็นระยะตามสถานการณ์ในจีนเอง ซึ่งเป็นโอกาสให้ชาวพื้นเมืองในเวียดนามตั้งตนเป็นอิสระ ในช่วงเวลาที่เวียดนามอยู่ใต้การปกครองของราชวงศ์ถัง พุทธศาสนาเริ่มเข้าสู่เวียดนาม เมืองต้าหลอหรือฮานอย เป็นเมืองใหญ่ที่สุดเป็นศูนย์กลางการค้าการเดินทางของชาวจีนและอินเดียพระสงฆ์และนักบวชในลัทธิเต๋าจากจีนเดินทางเข้ามาอาศัยในดินแดนนี้ ต่อมาราชวงศ์ถังได้เปลี่ยนชื่อเขตปกครองนี้ใหม่ว่า อันหนาน (หรืออันนัม ในสำเนียงเวียดนาม) หลังปราบกบฏชาวพื้นเมืองได้ แต่ถือเป็นช่วงเวลาสุดท้ายที่จีนครอบครองดินแดนแห่งนี้

พระพุทธศาสนาในประเทศเวียดนาม

กล่าวโดยรวม ๆ ก่อนว่า เวียดนามได้รับพระพุทธศาสนา 2 สาย คือสายหนึ่งมาจากอินเดียโดยตรง ผ่านเส้นทางการค้าทางทะเล และอีกสายหนึ่งจากจีน เนื่องจากจีนเคยปกครองเวียดนามอยู่หลายร้อยปี ในยุคแรกที่พระพุทธศาสนาเข้ามาในเวียดนาม คือ พุทธศาสนาแบบมหายาน โดยสันนิษฐานว่า ในพ.ศ. 732 พระ “เมียวโป” (Meou-Po) ผู้เปลี่ยนจากการนับถือลัทธิเต๋ามา นับถือพระพุทธศาสนา เดินทางจากประเทศจีนติดตามโยมมารมาอยู่เวียดนาม และอยู่ประกาศพระพุทธศาสนา ณ ที่แห่งนี้ เวียดนามจึงได้รับเอาศาสนาจากจีน รวมทั้งคัมภีร์ทางศาสนา ก็เป็นภาษาจีนเหมือนกัน

ในยุคเดียวกัน พระมหาชีวิตะ ชาวอินเดีย และ พระชวง ตั้ง หอย (หรือ กัง เซง โฮย) พระกัลยาณรุจิ (พระฉิโจงโหลง) ได้เดินทางเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนา ต่อมา พระกัลยาณรุจิเห็นความสำคัญของการมีคัมภีร์จึงเดินทางไปจีนแปลคัมภีร์พระพุทธศาสนา แต่การเผยแผ่พุทธศาสนาก็ไม่ก้าวหน้านัก เพราะกษัตริย์จีนในขณะนั้นนับถือศาสนาขงจื้อ ไม่ส่งเสริมพระพุทธศาสนา และยังไม่พอพระทัยที่มีคนนับถือพุทธศาสนา ปลายพุทธศตวรรษที่ 11 พระภิกษุชาวอินเดียนามว่า “วินิตรุจิ” เดินทางเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนา และได้รับการนับถือว่าเป็นสังฆราชแห่งนิกายเถียน (เรียน เป็นคำเวียดนาม ตรงกับคำสันสกฤต ธยานะ และตรงกับคำบาลี ฌาน จีนออกเสียงเป็น ฉาน และออกเสียงเป็น เซน ในภาษาญี่ปุ่น) เมื่อมรณภาพแล้ว ฝับเทียน ศิษย์ชาวเวียดนามได้เผยแผ่พุทธธรรมสืบมา

ในปี พ.ศ. 1363 (ยุคราชวงศ์ถังของจีน ปกครองเวียดนาม) พระภิกษุ “วอ งอน ถ่อง” ประดิษฐานนิกายเถียนเป็นครั้งที่ 2 มีสถูปเจดีย์ 20 องค์ และวัดหลายแห่ง มีพระภิกษุประมาณ 500 รูป พระเถรานุเถระเป็นพหูสูตและเคร่งครัดในพระวินัย(เสถียร โพธิ์นันทะ, 2535)

ในปี พ.ศ. 1482 ประมาณพุทธศตวรรษที่ 15 เมื่อเวียดนามกู้อิสรภาพจากจีนได้สำเร็จ พระพุทธศาสนาได้รับการฟื้นฟูอย่างจริงจัง กษัตริย์เวียดนามหลายราชวงศ์ ได้ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเรื่อยมา เช่น ในสมัย ราชวงศ์ดิงห์ พระเจ้าจักรพรรดิทรงเลื่อมใสในพระภิกษุ ง่อ ถัน หลู หรือน่าจะคือ พระวินิตรุจิ ซึ่งศึกษาพุทธศาสนาในอินเดียแล้วเดินทางมาศึกษาพุทธศาสนานิกายเซน หรือ เรียน (Thien) ในประเทศจีน เป็นปราชญ์ด้านกวีนิพนธ์ และเชี่ยวชาญสมาธิแบบนิกายเถียน จึงได้รับการสถาปนาให้เป็นประมุขแห่งคณะสงฆ์และเป็นที่ปรึกษาของพระองค์ด้วย ทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในช่วงนั้นประสบผลสำเร็จและเจริญรุ่งเรืองมาตามลำดับ

พ.ศ. 1511-1522 พระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์เลได้จัดตั้งองค์การปกครองคณะสงฆ์ขึ้น โดยรวมเอาคณะนักบวชเข้ากับพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเข้าในระบบฐานันดรศักดิ์เดียวกันแล้ว ทรงสถาปนาพระภิกษุ “งอนันท์” เป็นประมุขสงฆ์ของเวียดนาม และแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษาของพระองค์ด้วย

ในสมัยกษัตริย์องค์ที่ 2 แห่งราชวงศ์เล (1548-1551) ทรงเข้าใจคำสอนของพระพุทธศาสนาว่ามีเหตุผลและตอบคำถามเรื่องกรรมเรื่องความดีความชั่วและเรื่องชีวิตได้ชัดเจนก็เกิดพระราชศรัทธาแรงกล้าถึงขั้นส่งพระสงฆ์เวียดนามไปขอพระไตรปิฎกจาก ประเทศจีน 1 ชุด และจากนั้นยังทรงแนะนำให้ประชาชนเลกนับถือผีสางหันมานับถือพระพุทธศาสนา แต่ประชาชนยังอาชนะความเชื่อเดิมไม่ได้จึงต่างนับถือผีสางไปพร้อมกับการนับถือพุทธศาสนาด้วย

สมัยราชวงศ์เลซึ่งมีอายุยืนถึง 215 ปี (พ.ศ. 1553-1768) เป็นช่วงที่พุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุด เพราะเป็นศาสนาเดียวที่ได้รับการอุปถัมภ์อย่างมากจากราชวงศ์นี้ เช่น สมัยของพระเจ้าโลไทต้อง (1571-1588) ทรงทำนุบำรุงพุทธศาสนาอย่างกว้างขวาง เช่น โปรดให้สร้างวิหารหรือวัดถึง 95 แห่ง

สมัยพระเจ้าโลไทต้อง (1597-1615) ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงเอาใจใส่บ้านเมือง และประชาชนมาก ดำเนินรอยตามพระเจ้าอโศกมหาราช เช่น สงเคราะห์ประชาชนผู้ทุกข์ยาก เป็นต้น

ในรัชสมัย ราชวงศ์เล (ตอนต้น) และ ราชวงศ์เล พระภิกษุเป็นผู้รอบรู้ในพระพุทธศาสนาและวิชาการต่างๆ ได้รับความเคารพศรัทธามาก กษัตริย์พระองค์ที่ 2 แห่งราชวงศ์เล ได้ส่งคณะทูตไปประเทศจีน เพื่ออัญเชิญพระไตรปิฎก มา และสนับสนุนให้ชาวเวียดนามหันมานับถือพระพุทธศาสนาแทนการนับถือผี แต่เมื่อถึงตอนปลายของราชวงศ์ การเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ประชาชนจึงคลายความศรัทธา และไม่ได้ฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้รุ่งเรือง

พระเจ้าไลทันต้อง ได้ประดิษฐานนิกายเถียนอีกเป็นครั้งที่ 3 กษัตริย์องค์สุดท้ายของราชวงศ์ ทรงสนพระทัย ในการบำเพ็ญสมาธิมาก สละราชสมบัติให้พระราชธิดา แล้วออกผนวช

ต่อมาในสมัย ราชวงศ์ตวัน พระเจ้าตวันไทต้อง ทรงนิพนธ์หนังสือว่าด้วยเรื่องสมาธิ หรือทางไปสู่ธยานะ และ หลักธรรมคั่นคว่า ฮือ-หลุก พระนัคดาของพระองค์ หลังขึ้นครองราชย์ได้ระยะหนึ่ง ก็สละราชสมบัติออกผนวช ณ วัดแห่ง หนึ่งบนภูเขา สั่งสอนศิษย์เป็นจำนวนมาก จนชาวเวียดนามเหนือ ถือว่า พระองค์เป็นปฐมสังฆราชแห่งนิกายเวฟวัน (หรือ ป่าไฟ)

ในปี พ.ศ. 1957 เวียดนามได้ตกเป็นเมืองขึ้นของจีนอีก ตั้งแต่ พ.ศ. 1957-1974 แม้จะเป็นเวลาสั้น ๆ แค่ 17 ปี ก็ทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อมโทรมไปมาก เพราะกษัตริย์ราชวงศ์หมิงของจีน ได้ส่งเสริมแต่ลัทธิขงจื้อ และเต๋า ในขณะที่นัค พุทธศาสนานิกายตันตระของธิเบตก็เข้ามา จีนได้ทำลายวัดเก็บเอาทรัพย์สินและคัมภีร์พุทธศาสนาไปหมด

ในปี พ.ศ. 1974 เวียดนามได้รับเอกราชแต่พระพุทธศาสนาก็ไม่ดีขึ้น เพราะกษัตริย์ราชวงศ์ใหม่ ไม่ส่งเสริม พระพุทธศาสนา กลับเข้าแทรกแซงกิจการทางศาสนา ในช่วงนี้เองได้เกิดนิกาย “ตินห์โต” ขึ้นในเวียดนาม ซึ่งเผยแพร่มาจากจีนถึงเวียดนาม ต่อมานิกายนี้ได้ผสมผสานกับนิกายเดิม คือ นิกายเถียน จนเกิดเป็นพุทธศาสนาอีกแบบหนึ่งขึ้นมา ที่ ยังปฏิบัติกันอยู่ตามโรงเจดีย์ (Chua) ในปัจจุบัน

ในปี พ.ศ. 2014 พระเจ้าไลทันต้องได้รวบรวมอาณาจักรจัมปาเข้าเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของเวียดนามได้สำเร็จ จนถึง พ.ศ. 2076 เวียดนามก็ได้แตกแยกเป็น 2 อาณาจักร ได้แก่อาณาจักรฝ่ายเหนือที่พวกตระกูลตวัน (Trinh) ครอง อำนาจ คือ แคว้นตั้งเกีย กับอาณาจักรฝ่ายใต้ของราชวงศ์เหียน (Nguyen) คือแคว้นอานัม ทั้ง 2 อาณาจักร ต่างทำ สงครามกันมาตลอดระยะเวลา 270 ปี จนรวมเป็นอาณาจักรเดียวกันอีก เมื่อพ.ศ. 2345 ในช่วงเวลาที่แตกแยกกันเป็น เวลา 270 ปีนั้น พุทธศาสนิกชนต่างฝ่ายต่างทำนุบำรุงพุทธศาสนา มีการสร้าง และปฏิสังขรณ์วัดวาอารามมากมาย

แต่ระหว่างนั้น ในช่วงปีพุทธศตวรรษที่ 22 (พ.ศ.2100 เศษ) ชาวตะวันตกได้เริ่มเดินทางมาติดต่อกับเวียดนาม ทางการค้าขาย และการเผยแพร่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก มีพวกโปรตุเกส ฮอลันดา ฝรั่งเศส สเปน และอังกฤษ เมื่อปลายพุทธศตวรรษที่ 22 นักสอนศาสนาชาวโปรตุเกส และชาวฝรั่งเศส ได้คิดค้นวิธีการเขียนภาษาเวียดนามด้วย อักษรโรมัน จนชาวเวียดนามเลิกใช้ภาษาจีน ตั้งแต่ พ.ศ. 2370-2401 เวียดนามได้ทำการปราบปรามพวกคริสต์อย่าง เด็ดขาดโดยการจับฆ่า ทำให้พวกนักสอนศาสนาถูกฆ่าตายจำนวนมาก และพวกชาวคริสต์ยิวอื่นจำนวนมาก จน เกิดการขัดแย้งกันระหว่างเวียดนามกับอังกฤษ จนที่สูดอังกฤษสามารถเข้ายึดครองเวียดนามได้ตั้งแต่ พ.ศ. 2402 ยึด ครองเมืองไซ่ง่อนได้ แต่ในพ.ศ. 2426 เวียดนามก็ตกเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส

ในช่วงที่ฝรั่งเศสปกครองเวียดนามพุทธศาสนาเสื่อมโทรมลงมาก เพราะถูกเบียดเบียนจากพวกฝรั่งเศส ซึ่งนับ ถือศาสนาคริสต์ เช่น ยึดคัมภีร์ไปเผาทิ้ง การห้ามสร้างวัด เว้นแต่ได้รับอนุญาต จำกัดสิทธิพระสงฆ์ที่จะรับถวายสิ่งของ จำกัดจำนวนพระภิกษุ เป็นต้น และชาวพุทธยังถูกจำกัดสิทธิไม่ให้เป็นผู้บริหารระดับสูง หากจะเป็นได้ผู้ขึ้นต้องนับถือ ศาสนาคริสต์เสียก่อน และต้องโอนสัญชาติเป็นฝรั่งเศสด้วยจึงทำให้ชาวพุทธไม่ได้มีส่วนร่วมในการบริหาร ไม่มีสิทธิ ไม่มี เสียงอะไรในแผ่นดิน จากการถูกบีบบังคับอย่างหนักนี้ชาวเวียดนามได้พยายามรวมตัวกันลุกขึ้นสู้กอบกู้อิสรภาพ แต่ก็ถูก ปราบปรามอย่างรุนแรงเป็นระยะ ๆ ทำให้ชาวโลกตะลึง ซึ่งเหตุการณ์สะท้อนโลกนี้กินเวลานานถึง 48 ปี ในระยะนี้เอง พระพุทธศาสนาซึ่งมีท่าทีว่าจะสูญสิ้น ก็กลับมีการตื่นตัวและฟื้นฟูกันอีกครั้งหนึ่ง เพราะชาวพุทธยังถูกบีบบังคับยังดิ้นรน ต่อสู้เพื่อเอาตัวรอด

ด้วยเหตุนี้ ในปี พ.ศ. 2474 จึงได้มีการจัดตั้งสมาคมพุทธศาสนาศึกษาแห่งโคชินจีน (Cochinchina Buddhist study society) ขึ้นที่เมืองไซ่ง่อน และได้มีการตั้งสมาคมทางพุทธศาสนาขึ้นอีกที่เมืองเว้ (อานัม) และที่เมืองฮานอย โดย สมาคม ฯ มุ่งเน้นด้านการศึกษา และสังคมสงเคราะห์ ปฏิรูปพระวินัยของสงฆ์ และส่งเสริมให้พระภิกษุสงฆ์ได้ศึกษาพุทธ ศาสนาแบบใหม่ ได้มีการจัดพิมพ์วารสารของพระพุทธศาสนาและแปลคัมภีร์ต่าง ๆ ทั้งฝ่ายมหายานและเถรวาท ในการ ฟื้นฟูพุทธศาสนาในครั้งนั้น นับว่าประสบความสำเร็จ เนื่องจากสามารถเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นของคณะปัญญาชน ที่เคยประสบความสำเร็จผิดหวังมาจากวัตถุนิยมทางตะวันตกให้หันมาสนับสนุนการฟื้นฟูพุทธศาสนาในครั้งนั้นอย่างมา กมาย แต่การเผยแพร่ฟื้นฟูพุทธศาสนาที่ดูท่าจะไปดีก็เป็นอันหยุดชะงักลงอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2

ในปี พ.ศ. 2492 หลังสงครามโลกสงบลง การฟื้นฟูพุทธศาสนาในเวียดนามก็ได้ดำเนินการต่อไปอีก ที่เมืองฮานอยได้มีการตั้งบริหารคณะสงฆ์ขึ้นใหม่ และจัดตั้งพุทธสมาคมสำหรับชาวเวียดนาม และในปี พ.ศ. 2494 ที่เมืองไซ่ง่อนได้จัดตั้งพุทธสมาคมขึ้น เพื่อฟื้นฟูการศึกษาพระพุทธศาสนา แทนพุทธสมาคมเก่า ซึ่งได้ล้มเลิกกิจการไปตั้งแต่ก่อนสงครามโลก

วิกฤตการณ์ของการสละชีพเพื่อปกป้องพระพุทธศาสนาในประเทศเวียดนามใต้

แล้ว 12 ปีต่อจากนั้น นับจาก พ.ศ. 2494 จนถึง พ.ศ. 2506 กระบวนการกีดกันพระพุทธศาสนาโดยรัฐบาลนิยมศาสนาคริสต์ก็กดขี่ชาวพุทธอย่างหนัก ขณะที่การกดขี่ดำเนินไป ชาวพุทธเวียดนามซึ่งมีพระสงฆ์เป็นแกนนำก็พยายามรวมตัวกันต่อสู้อย่างหนัก วิกฤตถึงขั้นพระสงฆ์ต้องทำอัตตวินิบาตกรรมโดยเผาตัวเองประท้วงวิกฤตการณ์ที่ 1 เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2506 พระสงฆ์ชาวเวียดนามหนึ่ง ชื่อว่า ทิก กว่าง ดิก (Thich Quang Duc) ได้ทำการอัตตวินิบาตกรรมด้วยการใช้ไฟเผาตัวเองจนถึงแก่กรรมภาพ (Selfimmolation) ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากตำหนักของประธานาธิบดีเท่าไรนัก เพื่อเป็นการประท้วงต่อการกระทำอันรุนแรงที่ประธานาธิบดีของประเทศเวียดนามใต้ในเวลานั้นคือประธานาธิบดี โง ดิญ เดียม (Ngo Dinh Diem) ผู้นำนิกายคริสต์ศาสนานิกายแคทอลิก กระทำกับผู้นับถือศาสนาพุทธ

ประวัติ พระ ทิก กว่าง ดิก

ทิก กว่าง ดิก เป็นพระสงฆ์ชาวเวียดนาม นิกายมหายาน (ชื่อหน้า ที่ใช้ว่า ทิก เป็นชื่อกิตติมศักดิ์อันทรงเกียรติของเวียดนาม) ซึ่งเผาตนเองจนถึงแก่กรรมภาพ เป็นการประท้วงรัฐบาลที่ทำกับผู้นับถือศาสนาพุทธ เพราะขณะนั้นประธานาธิบดี โง ดิญ เดียม (Ngo Dinh Diem) เป็นผู้บริหารอยู่ รูปภาพที่เผาตนเองได้ถูกแพร่สะพัดออกไปทั่วโลก . และนำไปสู่การให้ความสนใจต่อนโยบายที่ประธานาธิบดี โง ดิญ เดียม ปฏิบัติอยู่ ประธานาธิบดีของประเทศสหรัฐอเมริกาในเวลานั้น คือ จอห์น เอฟ. เคนเนดี (John F. Kennedy) กล่าวถึงภาพที่พระ ทิก กว่าง ดิก เผาตัวเองอยู่ในไฟที่ลุกโชติช่วงว่า “ไม่เคยมีรูปภาพในประวัติศาสตร์ ที่สามารถสร้างความสะเทือนใจให้กับผู้คนทั่วโลกเป็นอย่างยิ่งเหมือนกับรูปภาพรูปนี้” ภาพนี้ทำให้มัลคอล์ม บราวน์ (Malcolm Browne) ผู้เป็นหัวหน้าสำนักข่าวเอพี ประจำกรุงไซ่ง่อน (Saigon Bureau Chief for the Associated Press) ได้รับรางวัลพูลิตเซอร์ (Pulitzer Prize) จากภาพถ่ายที่เห็นการมรณภาพของ พระ ทิก กว่าง ดิก

การกระทำของ พระ ทิก กว่าง ดิกสร้างความกดดันจากนานาชาติทั่วโลกให้กับประธานาธิบดี โง ดิญ เดียม และเป็นการนำให้เขาต้องประกาศให้คำมั่นสัญญาจะต้องมีการปฏิรูปพร้อมกับความประสงค์ที่จะดำเนินก ารระงับความโกรธแค้นให้กับประชาชนชาวพุทธซึ่งปิดนี้กลายเป็นผู้ถูกกระทำไปแล้ว แต่อย่างไรก็ตาม คำมั่นสัญญาว่าจะทำการปฏิรูป ก็ไม่มีการดำเนินการให้เป็นผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมแต่อย่างใด ซึ่งก่อให้เกิดข้อพิพาทต่างๆ ตามมา เกิดสถานการณ์ที่เลวลงไปเรื่อยๆ และเกิดการประท้วงของชาวพุทธยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง ยิ่งกว่านั้น หน่วยปฏิบัติการพิเศษจากกองทัพบก สาธารณรัฐเวียดนาม ที่ให้ความจงรักภักดีต่อโง ดินห์ นูห์ (Ngo Dinh Nhu) น้องชายของประธานาธิบดี โง ดิญ เดียม ได้เปิดการปฏิบัติการโจมตีอย่างสายฟ้าแลบและตรวจค้นทั่วประเทศในสลูบและเจดีย์ของวัดต่างๆ ซึ่งสร้างความสลดใจให้กับ พระ ทิก กว่าง ดิก พร้อมกับมีการเสียชีวิตกันหลายๆ รายในเวลาต่อมา รวมทั้งความเสียหายที่แพร่กระจายออกไปทั่วทุกสารทิศ

มีความจริงอยู่ว่า ก่อนหน้าที่ พระ ทิก กว่าง ดิก จะมรณภาพ ได้ส่งข้อเรียกร้อง 5 ข้อ ของชาวพุทธให้กับรัฐบาลของประธานาธิบดี โง ดิญ เดียม ข้อเรียกร้องมีดังนี้:

- 1) ยกเลิกคำสั่งทั้งหมดที่ห้ามการประดิษฐ์ของศาสนาพุทธ
- 2) อนุญาตให้ผู้นับถือศาสนาพุทธมีสิทธิต่างๆ ได้เท่าเทียมตามกฎหมายเหมือนกับผู้นับถือศาสนาคริสต์นิกายแคทอลิก
- 3) ห้ามมีการจับกุมและข่มขู่คุกคามผู้นับถือศาสนาพุทธโดยพลการ
- 4) ยินยอมให้มีสิทธิเสรีภาพในทางศาสนา
- 5) จ่ายเงินชดเชยให้กับครอบครัวของผู้ที่ถูกฆ่าและลงโทษต่อผู้กระทำผิด

ในช่วงเวลานั้น ประชากรของประเทศเวียดนามใต้ ประมาณ 70-90 เปอร์เซ็นต์ นับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ นิกายแคทอลิกเป็นกลุ่มชนส่วนน้อย และประธานาธิบดี โง ดิญ เดียม ก็ออกกฎหมายข้อบังคับต่างๆ ให้ฝ่ายแคทอลิกได้เปรียบในทุกๆ เรื่อง รวมทั้งการแต่งตั้งข้าราชการในทุกๆ ระดับ รวมไปถึงสิทธิการครอบครองที่ดิน, การทำธุรกิจ ตลอดจนเรื่องการเก็บภาษีอากร เมื่อกฎหมายออกมาในรูปแบบนี้ นายทหารระดับผู้บังคับบัญชาในกองทัพ ต่างก็ทำการเปลี่ยนศาสนาเป็นแคทอลิกกัน เพื่ออนาคตและความก้าวหน้าของครอบครัวตนเอง การแจกจ่ายอาวุธยุทโธปกรณ์ใน

ท้องถิ่นตามหมู่บ้านก็จะถูกส่งไปให้กับพวกที่นับถือนิกายแคทอลิกอย่าง เดียว ส่วนนายทหารผู้นับถือศาสนาพุทธต่างก็ถูกกีดกันการเลื่อนขั้นและเลื่อนตำแหน่งหากไม่ยอมเปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์โรมันแคทอลิกแทน

เมื่อมีการจู่ปล้นภายในเจดีย์และสถูปของกลุ่มที่นับถือศาสนาพุทธ ประชาชนก็ไม่สามารถพึ่งพากับรัฐบาลที่ทำเป็นตาบอดและมองไม่เห็นความทุกข์ยากของประชาชน แต่ว่าผู้นับถือศาสนาคริสต์ นิกายแคทอลิก จะได้รับความสะดวกสบายทุกอย่าง รวมทั้งได้รับการอุดหนุนเป็นอย่างดีจากทางรัฐบาลเวียดนามใต้ ฝ่ายโรมันแคทอลิกสามารถประดับธงและอาคารเกี่ยวกับศาสนาของตนได้อย่างเป็นอิสระ ในขณะที่ฝ่ายพุทธศาสนา ไม่สามารถประดับธงหรือทำการเฉลิมฉลองวันสำคัญทางศาสนาได้และเมื่อชาวพุทธสุดที่จะทนต่อไป ก็เกิดการเดินขบวนตามท้องถนน เพราะรัฐบาลไม่ยอมให้มีการประดับธงของศาสนาในวันสำคัญอย่างเช่นวันวิสาขบูชา มีการใช้กำลังของรัฐบาล และใช้อาวุธยิงเข้าใส่ประชาชน ทำให้เกิดการเสียชีวิตไป 9 คน แต่รัฐบาลของประธานาธิบดีโจ ดิยู เดียม ปฏิเสธเรื่องนี้ โดยอ้างว่าเป็นการกระทำของฝ่ายเวียดกง ซึ่งซ่อนตัวมาในฝูงชน ไม่ว่าจะกลุ่มชาวพุทธจะเดินหน้าเรียกร้องหาความยุติธรรมมากเท่าไร ประธานาธิบดี โจ ดิยู เดียม ก็ทำตัวเป็นหูทวนลมมากยิ่งขึ้นเท่านั้น แม้ว่าจำนวนการประท้วงจะเพิ่มขนาดและจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ก็ตาม

พระ ทิก กวาง ดิก ก็เตรียมแผนการเรื่องการก่อการกบฏวินิบาตกรรมไว้แล้วกับกลุ่มสหาย ซึ่งทำการประท้วงกับรัฐบาลประเทศเวียดนามเหนือ ในเรื่องของการปฏิบัติต่อชาวพุทธ แต่เมื่อวิกฤตการณ์ของชาวพุทธเริ่มเกิดขึ้นที่ประเทศเวียดนามใต้ พวกกลุ่มสหายของก็ขอร้องให้ดำเนินการประท้วงในเรื่องนี้ที่ประเทศเวียดนามใต้แทน

10 มิถุนายน พ.ศ. 2506 กลุ่มนักข่าวประเทศสหรัฐอเมริกา ได้รับการแจ้งว่า “จะมีเหตุการณ์สำคัญมาก” เกิดขึ้นที่หน้าสถานเอกอัครราชทูตกัมพูชาในกรุงไซ่ง่อน แต่นักข่าวส่วนใหญ่จะเพิกเฉยต่อคำแถลงเรื่องนี้ เพราะเหตุการณ์ทำนองเดียวกัน คือ การประท้วง มันเกิดขึ้นมาทั้งเดือน จนทุกคนชินชากันแล้ว และมีนักข่าวเพียง 2-3 คน ที่ออกไปที่นั่น นักข่าวสำคัญสองคนคือ คุณ David Halberstam กับคุณ Malcolm Browne พระ ทิก กวาง ดิก ก็อยู่ในสภาพที่เตรียมพร้อมหลังจากเสร็จพิธีกรรมในสถูปใกล้ๆ ท่านเดินออกมาพร้อมๆ กับพระสงฆ์จำนวน 350 รูปและแม่ชีเดินเป็นแถวอย่างเป็นระเบียบเป็นจำนวนมาก และก็มีผ้าป้ายที่เขียนเป็นภาษาเวียดนามและภาษาอังกฤษ ทำการประณามนโยบายของรัฐบาลประธานาธิบดีโจ ดิยู เดียม ที่เลือกปฏิบัติกับชาวพุทธ ด้วยการเรียกร้องถึงความเท่าเทียมต่อเสรีภาพทางศาสนา การกระทำกบฏวินิบาตกรรมเกิดขึ้นตรงสี่แยก พระ ทิก กวาง ดิก เดินออกมาจากรถยนต์ มีพระสงฆ์ติดตามอยู่สองรูป รูปหนึ่งนำเอาหมอนรองมawangไว้บนถนน และอีกรูปหนึ่งไปเปิดท้ายรถและนำเอาถังน้ำมันใหญ่ซึ่งมีปริมาตร 5 แกลลอนออกมา กลุ่มผู้เดินประท้วงทำการล้อมรอบ พระ ทิก กวาง ดิก เป็นวงกลม และก็นั่งขัดสมาธิอย่างเงียบสงบตามแบบของการปฏิบัติ พระสงฆ์ที่ถือถังน้ำมัน ก็ราดน้ำมันลงบนศีรษะของ พระ ทิก กวาง ดิก ซึ่งนั่งอย่างเงียบสงบและใช้มือหมุนไปหมุนมาอยู่กับลูกประคำไม้ พร้อมกับการท่องบทสวดมนต์ ชื่อว่า Nam mo A Di Pa Phat (“Homage to Amitabha Buddha” หรือเรียกว่า บทสวดสรรเสริญพระอมิตาภพุทธะ) ก่อนจะมีพระมาจุดไม้ขีดและปล่อยให้

หล่นอยู่ตรงรอยน้ำมัน ซึ่งค่อยๆ ลุกเป็นเปลวเพลิงไปสู่ร่างและเนื้อหนังของ พระ ทิก กวาง ดิก จนไหม้เกรียม ค่ำกล่าวครั้งสุดท้ายของพระ ทิก กวาง ดิก ก่อนที่จะเผาตนเอง ได้มีลายลักษณ์อักษรอยู่ในจดหมาย ที่ทิ้งไว้ดังนี้:

“ก่อนที่ข้าพเจ้าจะหลับตาและมุ่งหน้าเข้าสู่โลกทัศน์ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ข้าพเจ้าขอเรียกร้อง อ้อนวอนกับประธานาธิบดีโจ ดิยู เดียม ให้ทำจิตใจให้มีพร้อมด้วยความเห็นอกเห็นใจต่อประชาชนของประเทศนี้ และนำความเท่าเทียมกันมาใช้ในการปฏิบัติทางศาสนา เพื่อรักษาความแข็งแกร่งให้กับมาตุภูมิของเราอย่างชั่วกาลปาวสาน

ข้าพเจ้าขอเรียกร้องพระสงฆ์ผู้เป็นที่เคารพ รวมทั้งสมาชิกขององค์กรสงฆ์และผู้นับถือพุทธศาสนาทุกคน จงรวมตัวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ด้วยการเตรียมพลีชีพเพื่อปกป้องพระพุทธศาสนา”

ในตอนเย็นของวันนั้น หลังจากที่พิธีเผาตัวเองของ พระ ทิก กวาง ดิก ผ่านพ้นไปด้วยความเศร้าโศกพร้อมมีการเก็บศพไปเรียบร้อยแล้ว ก็มีการประชุมและเดินขบวน เพื่อไปยังสถานที่ที่ พระ ทิก กวาง ดิก ทำกบฏวินิบาตกรรม ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทำการจับกุมแม่ชี 30 ท่านและพระสงฆ์อีก 6 รูป พร้อมกับแจ้งข้อหาว่า ทำการนัดประชุมสวดมนต์บนท้องถนน เจ้าหน้าที่ตำรวจทำการล้อมสถูป รวมทั้งบล็อกไม่ให้ประชาชนสัญจรเข้าไปในวัดได้ และทำให้ผู้สังเกตการณ์มีทัศนคติว่า การล้อมเข้าไปปราบปรามผู้คนในวัดเป็นเรื่องที่กำลังจะเกิดขึ้น เพราะเจ้าหน้าที่ตำรวจกำลังสวมใส่ชุดการปราบปรามการจลาจลอยู่

ภายหลังการกระทำอัศวินบาตรกรรมของพระ ทิก กวาง ดิก และทั่วโลกได้เห็นว่าจะอะไรเกิดขึ้นบ้าง ประเทศสหรัฐอเมริกาได้สร้างความกดดันกับประธานาธิบดี โจ ติดย เดียม ด้วยการเปิดการเจรจาในข้อตกลงที่กำลังแย่งแย่งกันอย่าง ยิ่ง แต่ตัวประธานาธิบดี โจ ติดย เดียม ไม่ยอมตกลงกับกลุ่มชาวพุทธแต่อย่างใด พร้อมทั้งยกเลิกกำหนดการประชุม พบปะทั้งหมด เพราะคิดว่า สถานการณ์กำลังค่อยๆ คลายตัวลง แต่ทางสถานทูตสหรัฐอเมริกาเอง กลับมองว่า สถานการณ์กำลังถึงจุดแตกหักต่างหาก และต้องการให้ประธานาธิบดี โจ ติดย เดียม ยอมรับข้อตกลง 5 ข้อของทางฝ่าย พุทธ และกล่าวอย่างแข็งกร้าวว่า ทางสหรัฐอเมริกาจะไม่มีส่วนร่วมกับฝ่ายของรัฐบาลเวียดนามได้อีกต่อไป

เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน คณะกรรมการของรัฐบาลยินยอมที่จะพบกับพระภิกษุเพื่อสร้างความปรองดอง สมานฉันท์ แต่เมื่อถึงตอนกลางวัน ทั้งหมดก็พร้อมตกลงในข้อเรียกร้องที่ยากมาที่สุดใน 5 ข้อ นั่นคือการประคับประคองทาง ศาสนา แต่ปรากฏว่า ความหวังที่จะเจรจาต่อไปก็พังพินาศลง อีกสองวันต่อมา คือ วันที่ 16 มิถุนายน นักศึกษาชาวพุทธ จำนวน 250 คนซึ่งรวมอยู่กับผู้ออกมาชุมนุมที่ใหญ่ที่สุด ก็ปะทะกับฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจ พร้อมกับการขว้างก้อนหินใส่ แต่ก็ต้องถอยหนีออกมาหลังจากถูกยิงด้วยแก๊สน้ำตา รวมทั้งสายฉีดน้ำ รวมทั้งลูกปืนต่างๆ ที่ยิงขึ้นท้องฟ้า การปะทะ เผชิญหน้ากัน ส่งผลให้มีการเสียชีวิตหนึ่งคน และมีการบาดเจ็บต่อผู้ประท้วงชาวพุทธและเจ้าหน้าที่ตำรวจอยู่จำนวนหนึ่ง

ในวันที่ 19 มิถุนายน หลังจากเกิดเหตุการณ์ปะทะแล้ว ได้มีการนำร่างของพระ ทิก กวาง ดิก ไปทำพิธี ฌาปนกิจศพ แต่หัวใจที่ได้จากศพของท่านไม่ใหม่เป็นเจ้าถ่าน ซึ่งมีการทำความเข้าใจกันว่า หัวใจของท่านชุ่มเย็นด้วย เมตตาธรรมที่ลึกซึ้งจึงไม่ไหม้ เหตุนี้ชาวพุทธเวียดนามจึงยกย่องให้ท่าน เป็น “พระโพธิสัตว์ พระ ทิก กวาง ดิก”

จากเหตุการณ์ทั้งหมด ทางฝ่ายสหรัฐอเมริกาก็มีความกังวลเป็นอย่างมากต่อความสามารถของรัฐบาล ประธานาธิบดี โจ ติดย เดียม ที่จะเผชิญหน้าต่อสู้กับกำลังของฝ่ายประชาชน (National Liberation Front) ได้หรือไม่ และการประท้วงของกลุ่มชาวพุทธก็เริ่มกลายเป็นการเดินรณรงค์ต่อสู้กับฝ่ายรัฐบาลเพียงอย่างเดียว มีการเปลี่ยนแกนนำฝ่าย พุทธใหม่มาเป็น Thich Tri Quang ผู้ประกาศว่า จะไม่หยุดการเคลื่อนไหวจนกว่ารัฐบาลของประธานาธิบดี เดียม จะถูก โค่นล้มลงไป ระหว่างนั้น มีข่าวลือหนาหูแพร่หลายมากขึ้นว่า จะมีการก่อการรัฐประหารเกิดขึ้น และหลังจากนั้นไม่นาน ก็มีกลุ่มก่อการวางแผนการทำรัฐประหารเกิดขึ้นหลายกลุ่ม ซึ่งกลุ่มเหล่านี้ สร้างกลยุทธ์ขึ้นมาเพื่อเก็บเกี่ยวประโยชน์จาก ความได้เปรียบในวิกฤตการณ์เกี่ยวกับศาสนาพุทธ

สถานการณ์ค่อยๆ ลดความร้อนแรงลงมา แต่รัฐบาลของประธานาธิบดี เดียม เอง ก็ปฏิบัติตนเหมือนงูเห่า พร้อมกับสร้างเรื่องขึ้นมา ด้วยการอ้างถึง “ความสงบเรียบร้อยและความรักชาติ” และแถลงการณ์ให้ดูเบาลงว่า การเจรจากับฝ่ายพุทธกำลังเดินหน้าเป็นอย่างดี ความตึงเครียดต่างๆ ก็ค่อยๆ ลดลงไปเอง ประธานาธิบดี เดียม อ้างว่า กลุ่ม หัวรุนแรง ทำการเปลี่ยนถ้อยคำที่เขากล่าวรวมทั้งความจริงที่เกิดขึ้น และเขาเสริมว่า “กลุ่มชาวพุทธสามารถมั่นใจในตัว บทกฎหมายตามรัฐธรรมนูญ” ซึ่งแท้จริงแล้วก็หมายถึงตัวเขาเอง

16 กรกฎาคม พระภิกษุจำนวนหลายร้อยรูป ก็ชุมนุมอยู่หน้าสถานเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกา และสนับสนุน ให้ทางฝ่าย สหรัฐอเมริกาช่วยชักชวนให้ประธานาธิบดี เดียม ปฏิบัติตามข้อตกลงที่สัญญาไว้เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน พวกเขาหวังว่า จะมีการสละชีพเพื่อพระพุทธรูปมากขึ้นตามความจำเป็น เพราะข้อเรียกร้องต่างๆ ไม่ เป็นไปตามที่ตกลงกันไว้ เรื่องนี้เป็นการสร้างความกดดันให้กับทางฝ่ายสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างยิ่ง ผู้เดินขบวนก็สลายตัว ไป และทำการเริ่มการประท้วงใหม่ด้วยการอดอาหารเป็นเวลา 2 วัน

อย่างไรก็ตาม ในเช้าวันรุ่งขึ้น การเดินขบวนครั้งใหม่ที่ถูกรวมตัวขึ้นมา ก็ถูกปราบปรามอย่างรุนแรงโดยกอง กำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ตำรวจทำการตีกระหน่ำและจับตัวผู้เดินขบวน พร้อมทั้งปิดกั้นการเข้าออกจากสถานี เกียก มิน (Giac Minh) รวมทั้งกันลวดหนามล้อมวัดอีกด้วย การสนับสนุนจากฝ่ายสหรัฐอเมริกาที่ให้กับประธานาธิบดี เดียม เองก็จะถูกลดลงไปเรื่อยๆ เมื่อทางกองกำลังของฝ่ายสหรัฐอเมริกาแจ้งให้กับทางกลุ่มนายพลจากเหล่าทัพของประเทศเวียดนามใต้ได้ ทราบว่า ทางสหรัฐอเมริกาจะไม่ทำการช่วยเหลือประธานาธิบดี เดียม แต่อย่างใด หากว่า มีการ ก่อการรัฐประหารเกิดขึ้น

ในเดือนเดียวกัน ตัวโฆษกของรัฐบาลประธานาธิบดี เดียม ได้ตั้งข้อหาว่า พระ ทิก กวาง ดิก ได้ถูกวางยาพิษก่อนที่จะถูกบังคับให้กระทำอัศวินบาตรกรรม และฝ่ายรัฐบาลยังกล่าวหาคุณ Browne ซึ่งเป็นช่างภาพจากสำนักข่าว AP ว่า คุณ Browne ทำการให้สินบน พระ ทิก กวาง ดิก เพื่อเอาตนเองจนถึงแก่กรรมภาพอีกด้วย

ทางกลุ่มแกนนำของฝ่ายพุทธ พยายามที่จะสกัดกั้นการกระทำอัศวินบาตรกรรมทั้งหมด “นอกเสียจากว่ามันเป็นเรื่องจำเป็น” อย่างไรก็ตาม ในวันที่ 15 สิงหาคม

แม่ชีคนหนึ่งก็เผาตนเองจนสิ้นชีวิตหลังจากที่เด็กผู้หญิงคนหนึ่งพยายามที่จะตัดมือเธอออกไปเพื่อเป็นการเสียสละต่อองค์พระศาสดา อีกหนึ่งวันต่อมา พระภิกษุองค์หนึ่งก็ทำการเผาตนเองจนมรณภาพไปอีกรูปหนึ่ง

21 สิงหาคม กองกำลังติดอาวุธหนักของฝ่ายรัฐบาลเวียดนามใต้ก็ทำการจู่โจมเข้าไปในวัดและสลูบเจดีย์อีกหลายแห่งใน ตอนกลางคืน ประธานาธิบดี เดียม ก็ได้แจ้งหวัที่รอดค้อยอยู่แล้ว จึงทำการประกาศกฎอัยการศึกในพื้นที่ของวัดในเวลานั้น กองกำลังปฏิบัติการพิเศษได้จับกุมพระภิกษุสงฆ์จำนวน 1.400 รูป และตั้งข้อหาพระภิกษุเหล่านั้นว่า มีอาวุธอยู่ในความครอบครอง ในวัด Tu Dam เอง กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ และแม่ชี ต่างก็ต่อต้านการกระทำของพวกกองกำลังปฏิบัติการพิเศษด้วยการใช้ก้อนหิน ไม้แหลม และรวมไปถึง ไม้ตีกอล์ฟด้วย

ทางฝ่ายสหรัฐอเมริกาเองก็พยายามที่จะคงวางมืออยู่เฉยๆ ด้วยการประเมินว่า การจู่โจมแบบสายฟ้าแลบแบบนั้น เป็นสัญญาณของการก่อการรัฐประหารที่หวังว่าจะเกิดขึ้นกันหรือเปล่า การใช้ยุทธวิธีกดดันและปราบปรามของประธานาธิบดี เดียม เอง ไม่เพียงแต่สร้างความรุนแรงให้เลวร้ายขึ้นยิ่งเรื่อยๆ กับประชาชนชาวเวียดนามที่นับถือศาสนาพุทธเท่านั้น แต่ยังสร้างความรำคาญใจให้กับรัฐบาลสหรัฐอเมริกาอีกด้วย การจู่โจมเข้าไปในวัดอย่างสายฟ้าแลบและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลังจากนั้นต่อมา ทำลายความความน่าเชื่อถือที่ยังมีหลงเหลืออยู่กับรัฐบาลของประธานาธิบดี เดียมทั้งหมด ในไม่ช้านัก ฝ่ายข่าวกรองของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาเอง ก็เริ่มมีส่วนเข้าไปพัวพันในแผนการของการก่อการรัฐประหารกับหลายๆ กลุ่ม

ประธานาธิบดี เดียม พยายามที่จะสื่อให้ทางโลกได้ทราบ ว่า วิกฤตการณ์ของฝ่ายชาวพุทธนั้น ได้มีการแก้ปัญหาให้สิ้นไปหมดแล้ว และปัญหาที่ยังคงเห็นอยู่ เป็นเพราะการกระทำของมือที่สามคือ กลุ่มเวียดกง รัฐบาลของประธานาธิบดี เดียม ตัดสินใจยกเลิกกฎอัยการศึกในวันที่ 16 กันยายน แต่นโยบายการปราบปรามชาวพุทธยังคงมีอยู่ต่อไป เนื่องจากความเคลือบแคลงใจมีเพิ่มขึ้นมาอย่างแข็งแกร่งขึ้นเรื่อยๆ ทางฝ่ายรัฐบาลของสหรัฐอเมริกา ไปเน้นถึงเรื่องการถอนกำลังทางทหารส่วนหนึ่ง แต่ยังคงเปิดตาหูเกี่ยวกับเรื่องความเป็นไปได้ที่จะมีการก่อการรัฐประหารเกิดขึ้น

ในตอนต้นเดือนตุลาคม พระภิกษุสงฆ์ชื่อว่า Thich Quang Huong ทำการจุดไฟเผาตัวเองจนมรณภาพไปอีกรูปหนึ่ง การกระทำครั้งนี้ เกิดขึ้นอยู่ตรงหน้าตลาดใหญ่กลางกรุงไซ่ง่อน Thich Quang Huong ทำการสาธิตน้ำมันบนตัวของ ก่อนที่จะจุดไฟเผาในเวลาต่อมา ในส่วนอื่นๆ ของกรุงไซ่ง่อน ชาวพุทธก็สร้าง “ระเบิดมือโปรปากานดำ” (Propaganda Grenades) ซึ่งไม่มีพิษสงแต่อย่างใด เพราะเวลามันจะ “ระเบิด” ขึ้นมา มันจะกลายเป็นธงของฝ่ายศาสนาพุทธพุ่งออกมาเอง ผุ่ชนชาวพุทธจำนวนนับพันก็เดินขบวนไปประท้วงในใจกลางกรุงไซ่ง่อน ซึ่งเป็นการสร้างพลวัตขึ้นมาให้กับการก่อการรัฐประหารอีก

สถานการณ์เริ่มแยกลงไปเรื่อยๆ เมื่อน้องสะใภ้ของประธานาธิบดี เดียม เองคือ มาดามนู (Madame Nhu) ซึ่งเปลี่ยนจากศาสนาจากพุทธมานับถือแคทอลิก และเป็นสตรีหมายเลขหนึ่งของประเทศเวียดนามใต้ (เนื่องจากประธานาธิบดี เดียม เป็นโสด และน้องชายเป็นผู้มีอำนาจรองจากเขา) กล่าวในการให้สัมภาษณ์ว่า เธอจะ “ปรบมือทั้งสองข้าง” เมื่อมีการแสดงให้เห็นพระภิกษุอีกองค์หนึ่งถูกยิงสัดเหมือนกับการบั้งบาร์บีคิวอีก” คำพูดของเธอทำให้สถานการณ์เลวร้ายลงเหมือนกับเอาน้ำมันไปสาดในกองไฟ

อีก 5 เดือนต่อมา (ในวันที่ 1 พฤศจิกายน) สถานการณ์เริ่มรุนแรงมากขึ้นในกองทัพ จนมีการรัฐประหารเกิดขึ้นโดยฝ่ายกองทัพ จากกองกำลัง ของ Army of the Republic of Vietnam Special Forces ซึ่งนำโดยนายพล เยื้องวัน มินห์ (Duang Van Minh) ก็โค่นล้มรัฐบาลของประธานาธิบดี เดียม ได้สำเร็จ ฝ่ายรัฐประหารยังสามารถจับตัวประธานาธิบดี เดียม กับน้องชายผู้เต็มไปด้วยความทุจริตได้ในวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2506 ทั้งสองคนถูกยิงจากหลังรถถัง M113 พร้อมทั้งมีร่องรอยของดาบปลายปืน (Bayonet) อยู่บนศพของคนทั้งสองด้วย

เสถียรภาพทางการเมืองของประเทศเวียดนามใต้ เกิดอาการอ่อนแอขึ้นหลังจากนั้นเป็นต้นมา เพราะประเทศชาติ มีการก่อการรัฐประหารในเวลาใกล้เคียงกันถึง 4 ครั้ง และอายุของรัฐบาลที่เกิดขึ้นก็สั้นมาก และเมื่อฝ่ายเวียดกงเริ่มมีการปฏิบัติการมากขึ้น ทางฝ่ายสหรัฐเองก็เริ่มเข้าไปสู่สงครามภาคพื้นดิน ซึ่งเรียกกันว่า สงครามเวียดนามในเวลาต่อมา กลุ่มผู้ต่อต้านซึ่งเป็นชาวพุทธ รอดจากการเผชิญหน้ากับ นายกรัฐมนตรี Nguyen Cao Ky (เหงเวียน เกา กี) ซึ่งเรียกว่า “วิกฤตการณ์ชาวพุทธในปี พ.ศ. 2509) ซึ่ง Thich Tri Quang เป็นแกนนำในการประท้วงทางการเมืองรวมทั้งวางแผนนัดหยุดงานกันอีกหลายๆ ครั้งด้วย

สิ่งที่น่าสังเกตจากวิกฤตการณ์ของประเทศเวียดนามใต้เมื่อ 54 ปีที่ผ่านมา

1. การเลือกปฏิบัติ ระหว่างประชาชนสองกลุ่มใหญ่ ฝ่ายหนึ่งผิดตลอด และอีกฝ่ายหนึ่งไม่เคยผิด
2. โฆษกของรัฐบาลผู้ทำการโกหกและปล่อยข่าว รวมทั้งดิศเรตติกลุ่มประชาชนที่เป็นฝ่ายตรงข้าม
3. การประจบสอพลอในวงการทหารระดับนายพลของกองทัพ ที่สามารถเปลี่ยนจุดยืนของตนเอง เพื่อเอาใจกับเจ้านาย
4. การปิดล้อมวัดและสถานที่ รวมทั้งการโจมตีอย่างสายฟ้าแลบ เพื่อบุกเข้าไปจับกุมผู้คนภายในวัดวาอาราม
5. เมื่อมีการใช้อาวุธยิงใส่ฝูงชน ทางรัฐบาลก็พาดพิง ด้วยการอ้างว่าเป็นการกระทำของมือที่สาม
6. การ “ยัดข้อหา” ให้กับประชาชนฝ่ายตรงข้ามว่า มีอาวุธยุทโธปกรณ์สะสมอยู่ในวัด
7. ไม่ว่าสถานการณ์จะเลวร้ายสักแค่ไหน โฆษกของฝ่ายรัฐบาลก็ออกมาโต้ตอบอย่างหน้าตาเฉยว่า สถานการณ์ทุกอย่างกำลังเป็นไปด้วยดี และความรุนแรงกำลังลดลงไปเรื่อยๆ
8. มีการจับตัวผู้คนชาวพุทธไปข่มขู่ คุกคามกันอย่างบ่อยครั้ง
9. เรื่องราวในครอบครัวของผู้นำประเทศ มีเรื่องในแง่ลบมากมาย ตนเองและน้องชาย ต่างก็มีชื่อเสียงในการกระทำการทุจริต และน้องสะใภ้ (ภรรยาของน้องชาย) ก็มีข่าวให้เห็นในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ตลอดว่า ค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เธอใช้ในชีวิตประจำวัน ได้รับมาจากเงินภาษีส่วนหนึ่งของรัฐเสียด้วย
10. การใช้กฎหมายจับกุมและปราบปรามผู้ประท้วง
11. การสละชีพและการพลีชีพเพื่อพุทธศาสนาโดยพระภิกษุหลายๆ รูป ซึ่งก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ที่ทำลายความเชื่อถือของฝ่ายรัฐบาลในเวลาต่อมา จนทำให้ประเทศสหรัฐอเมริกา เปลี่ยนการสนับสนุนไปให้กับฝ่ายการก่อการรัฐประหารแทน

สรุป

เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ของประเทศเวียดนามใต้ เป็นอุทาหรณ์ที่น่าสนใจและน่าศึกษาเป็นอย่างยิ่ง และที่เขียนกันไว้ ก็ขอแสดงให้เห็นว่าการสละชีพและพลีชีพเพื่อพระพุทธศาสนามีจริง และตามความเชื่อและศรัทธากล่าวกันว่า ผู้ที่สละชีพแบบนี้สภาพจิตอยู่ในระดับพระโพธิสัตว์ ซึ่งเป็นคตินิยมที่กล่าวยกย่องกันมากในคติฝ่ายมหายาน

ในปัจจุบันประเทศเวียดนามนับถือพระพุทธศาสนาผสมผสานกับลัทธิเต๋า และขงจื้อ โดยเฉพาะทางด้านหลักธรรมคำสอน จะปฏิบัติตามคำสอนของทั้ง 3 ศาสนา ทางด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาได้มีการเปิดสอนพระพุทธศาสนาขึ้น โดยมหาวิทยาลัยวันฮันห์ ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยแห่งพระพุทธศาสนา โดยการจัดตั้งขึ้นของสหพุทธจักรเวียดนาม และได้รับการรับรองจากรัฐบาลเวียดนาม เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2507 ในปัจจุบันนี้ มหาวิทยาลัยวันฮันห์ ทำการเปิดสอน 4 คณะคือ คณะพุทธศาสตร์ และบูรพาวิทยา คณะอักษรศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ และคณะภาษาศาสตร์ เฉพาะคณะพุทธศาสตร์และบูรพาวิทยา แบ่งออกเป็น 9 ภาควิชา คือ ภาควิชาพุทธปรัชญา วรรณคดีพุทธศาสนา พุทธศาสนประวัติ พุทธศาสนาทั่วไป พุทธศาสนาในเวียดนาม ปรัชญาตะวันออก ปรัชญาอินเดีย ปรัชญาจีน และปรัชญาตะวันตก

ในรอบ 20 ปีมานี้ น่าสังเกตว่ามีพระและภิกษุณีชาวเวียดนามหลังไหลมาเรียนปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอกที่ ม.มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกันไม่ขาดสาย และจำนวนหนึ่งเรียนจบแล้วกลับเวียดนามไปแล้วเพื่อทำงานเผยแพร่ศาสนาต่อไป

ปัจจุบัน ชาวพุทธเวียดนามต่างมีความกระตือรือร้นในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาทุก ๆ ที่ประเทศมีระบบการปกครองเป็นสังคมนิยม ตามหมู่บ้าน เสียงสวดมนต์หรือการประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เงียบหายไปตั้งแต่สมัยสงครามได้ฟื้นคืนชีพ ขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง การบวชเป็นภิกษุเป็นภิกษุณีกลับมาได้รับความนิยมนีกครั้งหนึ่ง

การจัดงานประชุมพระพุทธศาสนาระดับโลกเนื่องในโอกาสต่าง ๆ เช่น ในเทศกาลวันวิสาขบูชาเริ่มหมุนเวียนกลับไปเวียดนามบ่อยครั้งขึ้น ในเมืองไทยเอง กิจกรรมพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อนามัยกายที่ดำเนินการปกครองของคณะสงฆ์ไทยก็ยังได้รับการอุปถัมภ์ จากสถาบันพระมหากษัตริย์เหมือนเช่นเคย

เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ของประเทศเวียดนามใต้เป็นที่น่าสนใจและมีความหลากหลายหลายอย่าง โดยเฉพาะเหตุการณ์เกี่ยวกับการสละชีพและพลีชีพเพื่อพระพุทธศาสนา เป็นอุทาหรณ์ที่เป็นที่สนใจอย่างยิ่ง ซึ่งการที่มีผู้สละชีพและพลีชีพเพื่อศาสนาได้รับการยกย่องว่ามีสภาพจิตอยู่ในระดับพระโพธิสัตว์ เป็นคตินิยมที่ได้รับการยกย่องมากในคติฝ่ายมหายาน

ในปัจจุบัน เวียดนามนับถือพระพุทธศาสนาผสมผสานกับลัทธิเต๋าและขงจื้อ โดยมีการเปิดสอนพระพุทธศาสนาในมหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย และมีการจัดตั้งสหพุทธจักร เรียกล้วน โดยได้รับการรับรองจากรัฐบาล เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2507 และมหาวิทยาลัยเหล่านี้มีการเปิดสอนในสาขาต่าง ๆ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา อาทิเช่น พุทธปรัชญา วรรณคดี พุทธศาสนา และพุทธศาสนาประวัติ เป็นต้น

ในระยะเวลายาวนานมากก็มีการเห็นพระและภิกษุณีชาวเวียดนามเรียนศึกษาต่อในประเทศอื่น ๆ และบางครั้งกลับไปเผยแพร่ศาสนาในประเทศตนเอง โดยมีความกระตือรือร้นในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา แม้ว่าประเทศจะมีระบบการปกครองเป็นสังคมนิยม

การจัดงานประชุมพระพุทธศาสนาระดับโลกก็ได้เริ่มมีการเป็นที่รู้จักมากขึ้นในประเทศ และกิจกรรมพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อนันนิกายก็ได้รับการยอมรับ ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญและความเชื่อมั่นในศาสนาพุทธในประเทศนี้ในปัจจุบัน ดังนั้น เหตุการณ์ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในประเทศเวียดนามได้เป็นเรื่องที่น่าสนใจและน่าศึกษาอย่างยิ่ง โดยทั้งการสละชีพเพื่อศาสนาและการศึกษาสู่ศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของประเทศนี้ในทุกวันนี้

ความน่าสนใจและความสำคัญของเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ของประเทศเวียดนามได้มีหลายปัจจัย เริ่มต้นด้วยการสละชีพและพลีชีพเพื่อพระพุทธศาสนาที่มีการยกย่องว่ามีสภาพจิตอยู่ในระดับพระโพธิสัตว์ ซึ่งเป็นการแสดงศตินิยมที่มีความสำคัญในสังคมและวัฒนธรรมของประเทศ นอกจากนี้ มีการรับรู้ถึงการผสมผสานของพระพุทธศาสนากับลัทธิเต๋าและขงจื้อ ที่เป็นลัทธิที่กำลังเกิดขึ้นในพื้นที่นี้ และมีการเปิดสอนพระพุทธศาสนาในสถาบันการศึกษา ที่เป็นมหาวิทยาลัยแห่งพระพุทธศาสนา และการจัดตั้งสหพุทธจักรเพื่อสนับสนุนศาสนาในระดับชาติ

ในระหว่าง 20 ปีที่ผ่านมา มีการสังเกตเห็นในการเรียนการสอนของภิกษุณีและพระในประเทศอื่น ๆ และการคืนกลับไปเผยแพร่ศาสนาในประเทศเอง โดยมีความกระตือรือร้นในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาอีกครั้ง แม้ประเทศจะมีระบบการปกครองที่แตกต่าง แต่ความศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนายังคงแข็งแกร่ง

การจัดงานประชุมพระพุทธศาสนาระดับโลกมีการเริ่มมีความเป็นที่รู้จักมากขึ้น และกิจกรรมพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ก็ได้รับการยอมรับ ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญและความมั่นใจในพระพุทธศาสนาในประเทศนี้ในปัจจุบัน ดังนั้น เหตุการณ์ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในประเทศเวียดนามได้เป็นเรื่องที่น่าสนใจและควรศึกษาต่อไป เพราะมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมและสังคมของประเทศอย่างมากในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

ทิชากร อินต๊ะสีบ.(2535) สำนักประชาสัมพันธ์จังหวัดลำปาง, บทความอาเซียน ตอน ประเทศเวียดนาม, [ออนไลน์].
เสถียร โพธิ์นันทะ.(2535).ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ฉบับมุขปาฐะ เล่ม 2 กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
พระอมิตาภพุทธะ เป็นพระธยานิพุทธะที่ประทับในแดนสุขาวดี ซึ่งเป็นพุทธเกษตรแห่งหนึ่งที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตก พระองค์มีรูปร่างเป็นสีแดง นับถือกันมากในนิกายสุขาวดี ควบคู่กับพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์หรือเจ้าแม่กวนอิม แต่ไม่เป็นที่ยอมรับในนิกายเถรวาท เพราะไม่มีกล่าวถึงในพระไตรปิฎกภาษาบาลี)